

ЛІТЕРАТУРА

1. Ляпин В.П. и др. Использование показателей резистентности эритроцитов при планировании тренировочных нагрузок / Ляпин В.П. // Сучасні досягнення валеології та спортивної медицини: V Всеукраїнська науково-практична конф.- Одеса: Чорномор'я, 1999.-С.51-53.
2. Меньшикова В.В. Лабораторные методы исследования в клинике: Справочник /Под ред. В.В. Меньшикова. – М.: Медицина, 1987.- с.100 -120.
3. Смульский В.Л. Повышение устойчивости организма к напряженной мышечной деятельности путем коррекции состояния его антиоксидантной системы / В.Л. Смульский, И.И. Земцова, Д.А Сутковой. // Наука в Олимпийском спорте. - 1999. - Спец. выпуск.- С.87-92.
4. Станкевич Л.Г. Мониторинг показателей метаболизма у гребцов на байдарках и каноэ на общеподготовительном этапе подготовительного периода подготовки / Л.Г. Станкевич, И.И. Земцова, Г.В. Гатілова // Физическое воспитание студентов . Журн.. №. 2. 2011. – С 89-92.
5. Физиологическое тестирование спортсмена высокой квалификации: Пер с англ / Р.Д.Х. Бекус, Е.У. Банистер, К. Бушар, С. Дюлак, Г.Дж. Грин, Ч.Л. Хабли-Коуди, Д.Д. Мак-Дугалл. – Киев: Олимпийская литература, 1998. – 431 с.
6. Hermann A. Structural transitions of the erythrocyte membrane: An. EPS approach // Acta Biol. med. germ. – 1992. – Vol. 41. - # 4. – P. 289-298.
7. Katz A. Role of oxygen in regulation of glycolysis and lactate production in human skeletal muscle / A. Katz, K. Sahlin // Exercise and Sport Science Reviews, 1990. – 18. – P. 1-28.
8. Lands L.C. Effect of supplementation with a cysteine donor on muscular performance / L.C. Lands, V.I. Grey, A.A. Smountas // J. Appl. Physiol. 1999. –№ 87. – P. 131-135.
9. Milasius K. The impact of food supplement Black Devil on athletes' organism's adaptation to physical loads (in Lithuanian) / [K. Milasius, M. Pečiukonienė, R. Dadelienė] // Sporto mokslas. –2010. – № 1 (59). – P. 47-51.

УДК 378.1

Стрельников В.Ю.

ЕМОЦІЙНИЙ СКЛАДНИК ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОГО НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті запропоновані шляхи регулювання емоційних станів суб'єктів здоров'язберігаючого навчального середовища, показані можливості нейтралізації деструктивної ролі емоцій та створення для студентів функціонального комфорту.

Ключові слова: емоція, функція емоцій, роль емоцій, здоров'язберігаюче навчальне середовище.

Стрельников В.Ю. Эмоциональная составляющая здоровьесберегающей учебной среды. В статье предложены пути регулирования эмоциональных состояний субъектов здоровьесберегающей учебной среды, показаны возможности нейтрализации деструктивной роли эмоций и создания для студентов функционального комфорта.

Ключевые слова: эмоция, функция эмоций, роль эмоций, здоровьесберегающая учебная среда.

Strelnikov V.J. The emotional component of health-learning environment. The article suggests the ways of health maintaining educational environment subjects emotional condition regulation, there shown a possibility range of neutralizing destructive emotions role and creation the students functional comfort. Solved research objectives: 1) The differences in the meaning of "function of emotions" and "the role of emotions" in the learning environment; 2) delineated functions of emotions that they perform in Health-learning environment; 3) The destructive role of emotions and opportunities in the neutralization of healthy environment; 4) an analysis of the experiment regulation of emotional states and students create them functional comfort. The term "function of emotions" in Health-learning environment is defined as a narrow natural setting, work carried out emotions in the body. "The role of emotions" – the nature and degree of involvement of emotions in the educational process, due to their functions, the influence of emotions on cognitive development and education students and students who are not their natural purpose. "Functional comfort" – the best functional state in which achieved compliance tools and working conditions of workers functionality subjects learning process. Modern forms of implementation of environmental and health of approach is not entirely new to didactics, and the reason for their appearance is another attempt to counter the dominant model of learning until recently, focused on knowledge. This condition in Poltava University of Economics and Trade contributed to the emergence of internal satisfaction, positive attitude to work, facilitated fatigue, creating conditions for maintaining a long and highly efficiency without adverse health effects.

Key words: emotion, emotions function, emotions role, health maintaining educational environment.

Постановка проблеми. Створення здоров'язберігаючого середовища у сучасних навчальних закладах постала досить гостро, адже головною і незмінною метою і сенсом життя кожної людини була і залишається проблема збереження здоров'я підростаючого покоління. Значення емоцій у створенні і підтриманні здоров'язберігаючого навчального середовища є зрозумілим, однак їх ролі й функції у навчальному середовищі потребують вивчення й правильного застосування. Залежно від доктрини, якої дотримується педагог, так він і навчає, такою стає його доля і доля його вихованців. Доктор – той, хто дає правильну доктрину, правильний світогляд людині. Завдання доктора – допомогти діям цілющих сил природи у відновленні вищої гармонії людини в соціумі. Завдання доктора – навчити людину бути здоровою, а значить – щасливою. Узагальнення останніх публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми, показало, що сучасною дидактикою пропонується

середовищний підхід як теорія і технологія безпосереднього управління (через середовище) процесами формування і розвитку особистості учня чи студента; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики освітнього результату. Безперечною новацією в педагогіці даний підхід вважати не можна, адже на значенні середовища у розвитку людини наголошували К.Д. Ушинський, Л.М. Толстой, А.Ф. Лазурський, П.Ф. Лесгафт та ін. У світовій педагогіці теоретично об'єднана ідея емоційного впливу середовища була реалізована в досвіді так званих сусідських, інтегрованих шкіл у Німеччині (Е. Нігермайер, Ю. Ціммер), «паралельних шкіл» у Франції (Б. Бло, Л. Порше, П. Ферра), «шкіл без стін» (Р.Х. Уолтер, С. Уотсон, Б. Хоскен) та школи «екосистеми» (Дж. Гудленд) у США. У першій третині ХХ століття ідея виховання середовищем знайшла практичне втілення у радянській педагогіці середовища (Н.І. Йорданський, О.Г. Калашников, М.В. Крупеніна, С.Т. Шацький, В.М. Шульгін) і в практиці соціального виховання. Інколи середовище ототожнювалося з вихованням у ньому і вважалося центральним поняттям педагогіки. «Виховує не сам вихователь, а середовище», – писав А.С. Макаренко [4, с. 239, 340]. У кінці 30-х років український педагог і психолог Г.С. Костюк запропонував формулу «середовище – спадковість – виховання» [3].

Аналіз досліджень з проблеми формування здоров'язберігаючого освітнього середовища (Антонова Л.Н., Борисова І.П., Науменко Ю.В., Севрук А.І., Вайнер Е.Н., Смірнов Н.К., Сонькін В.Д., Серіков В.В., Вашлаєва Л.П., Петров О.В., Паніна Т.С та ін.), свідчить про спроби вчених переглянути загальні підходи до формування здоров'язберігаючого освітнього середовища, з'ясувати новий зміст, форми, методи реалізації даної проблеми в умовах сучасної ситуації в освітній сфері. Ми погоджуємося з думкою сучасних прихильників середовищного підходу, які вважають, що середовище усереднює особистість (тим суттєвіше, чим триваліше перебування в ньому). Багате середовище збагачує, бідне збіднює, вільне вивільнює, обмежене обмежує, здорове оздоровлює. Позитивний вплив емоційного фону для створення здоров'язберігаючого навчального середовища не підлягає сумніву, однак власне роль і функції емоцій у цьому процесі досліджені недостатньо. Ця обставина вибрала теми наших наукових пошуків. Звідси – метою даної статті став пошук шляхів регулювання емоційних станів суб'єктів здоров'язберігаючого навчального середовища, створення для них функціонального комфорту.

Завданнями дослідження стали: 1) дослідити відмінності у значенні понять «функція емоцій» і «роль емоцій» у навчальному середовищі; 2) розмежувати функції емоцій, які вони виконують у здоров'язберігаючому навчальному середовищі; 3) дослідити деструктивну роль емоцій та можливості її нейтралізації у здоров'язберігаючому середовищі; 4) провести експеримент з регулювання емоційних станів студентів та створення для них функціонального комфорту. Розпочнемо виклад *суті й результатів* дослідження з *першого* завдання й відразу ж зазначимо, що визначення поняття «функція емоцій» у навчальному середовищі, у тому числі здоров'язберігаючому, пропонуємо таке: «функція емоцій» є вузьким природним призначенням, роботою, яку виконують емоції в організмі, а узагальнююче визначення «ролі емоцій» – характер і ступінь участі емоцій у навчально-виховному процесі, зумовлена їхніми функціями, вплив емоцій на інтелектуальний розвиток і вихованість учнів, що не є їхнім природним призначенням (тобто вторинним продуктом їхнього функціонування). Загальновідомо, що роль емоцій для тварин і людини може бути позитивною й негативною, а функція емоцій, виходячи з їхньої доцільності, визначена природою бути лише позитивною.

Виконуючи свої біологічні функції у здоров'язберігаючому навчальному середовищі, емоції «не запитують» людину, корисно їй це чи шкідливо. Роль же емоцій оцінюється саме з особистісних позицій: заважає ця емоція чи сприяє досягненню мети, порушує здоров'я людини чи ні тощо. Ми погоджуємося з думкою вітчизняного психолога Бориса Гнатовича Додонова, що «негативні» емоції відіграють важливішу біологічну роль, ніж «позитивні». Не випадково механізм «негативних» емоцій функціонує в дитини з перших днів народження, а «позитивні» емоції з'являються значно пізніше. «Негативна» емоція є сигналом тривоги, небезпеки для організму, а «позитивна» емоція – сигналом благополуччя. Зрозуміло, що останньому сигналу немає необхідності «звучати» довго, тому емоційна адаптація до кращого настає швидко. Емоції ж виникають найчастіше мимоволі. Переходячи до *другого* завдання дослідження відзначимо, що думки вчених про значення емоцій і функції, які вони виконують, розходяться. Однак безсумнівна головна функція емоцій – їхня участь у керуванні поведінкою людини й тварин. Розглянемо різні функції емоцій, які вони виконують у здоров'язберігаючому навчальному середовищі.

Роль емоцій у плані відображення й оцінювання виявляється за рахунок суб'єктивного компонента емоційного реагування (переживання) в основному на початковому етапі довільного керування (з виникненням потреби й розгортанні на її основі мотиваційного процесу) і на кінцевому етапі (під час оцінювання досягнутого результату: задоволенні потреби, реалізації наміру). У здоров'язберігаючому навчальному середовищі всі суб'єкти навчального процесу (учителі й учні, викладачі й студенти) відчувають позитивні емоції ще до його початку (втілюється у життя омріяна педагогами «школа радості»). Функція емоцій, пов'язана з відображенням, визнається не всіма вченими. Зокрема, Е.К. Вілюнас вважав, що «емоції виконують функцію не відображення об'єктивних явищ, а вираження суб'єктивного до них ставлення» [1]. Це, напевно, так, оскільки для відображення реальності у тварин і людини є аналізатори й мислення, котрі виконують функцію відображення дійсності. Подобається суб'єкту навчального процесу те, що він бачить у його відображенні як дзеркалі, чи ні – це не залежить від дзеркала, воно не оцінює відображення. Оцінювання (ставлення) залежить від суб'єктивного сприйняття навчального процесу, котре зіставляється з еталонами, бажаннями, смаками самого суб'єкта. Тому важливо, щоб суб'єкти навчання емоційно позитивно оцінювали здоров'язберігаюче навчальне середовище.

Емоційне оцінювання здоров'язберігаючого середовища як процес. Говорячи про оцінювальну роль емоцій, Б.Г. Додонов зазначав, що психологи розуміють цю роль занадто вузько, тому що традиційно емоції розглядаються не як процес, а як кінцевий продукт – «афективні хвилювання» і «тілесні» (фізіологічні) зміни, які їх супроводжують. Тому тривога, надмірні переживання про результат навчання не є властивими суб'єктам у здоров'язберігаючому навчальному середовищі, адже їх наслідки негативні для здоров'я. У зв'язку із цим Б.Г. Додонов писав: «Міркуючи про механізм виникнення емоцій,

більшість фізіологів, як правило, визначає емоцію з погляду ефекту, зробленого зіставленням, неправомірно виносячи саме зіставлення за межі емоційного процесу» [2]. Насправді, вважав учений, емоції – це й процес, який є не що інше, як діяльність оцінювання інформації про зовнішній і внутрішній світ, що потрапила в мозок, яку відчуття і сприйняття кодують у формі суб'єктивних образів. Тому Б.Г. Додонов говорить про емоційну діяльність, яка полягає в тому, що відображена мозком дійсність зіставляється з відображеними в ньому ж постійними або тимчасовими програмами життєдіяльності організму й особистості.

Мотиваційна роль емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. Емоції відіграють помітну роль на всіх етапах мотиваційного процесу: під час оцінювання значущості зовнішнього подразника, з появою сигналу про потребу, яка виникає, й оцінюванні її значимості, у прогнозуванні можливості задоволення потреби й виборі мети. Здоров'язберігаюче навчальне середовище створює позитивний ґрунт для виникнення мотивації самовдосконалення і саморозвитку на основі появи емоцій великого інтересу, захоплення й ентузіазму. *Емоції як оцінювання значущості зовнішнього подразника.* На першому (мотиваційному) етапі головне призначення емоцій – сигналізувати про користь або шкоду для організму того чи іншого стимулу, явища, які позначаються певним знаком (позитивним або негативним) ще до того, як їх буде усвідомлено, логічно оцінено. У здоров'язберігаючому навчальному середовищі такими стимулами є отримання задоволення від емоційно забарвленого натхнення, творчого екстазу, духовної ейфорії. *Емоції як сигнал про потребу, що виникла.* Роль емоцій щодо відображення й оцінювання виявляється й у їхньому зв'язку з потребами, які є внутрішніми стимулами. Тісний зв'язок емоцій з потребами очевидний, і не дивно, що П.В. Симонов розробив теорію емоцій, яка багато в чому базується на тому, що емоції зумовлені потребами й імовірністю їх задоволення, а Б.Г. Додонов створив класифікацію емоцій, яка ґрунтується на видах потреб.

Емоції сприяють виділенню значущих цілей. У здоров'язберігаючому навчальному середовищі, для прикладу, для того щоб психічний образ здоров'язберігаючого навчального процесу, як поля потенційних дій, міг бути основою для побудови й регуляції навчальної діяльності, його має бути «забезпечено» спеціальним механізмом, який порушував би рівновагу між однаково можливими діями й спрямовував би суб'єкта навчального процесу до вибору і переваги здоров'язберігаючих дій – регулювання праці і відпочинку, занять спортом, фізичною культурою, музикою тощо. Цю роль виокремлення в образі значущих явищ і спонування до них суб'єкта навчального процесу виконують численні різновиди очікуваного емоційного переживання – радості, захоплення, ентузіазму тощо.

Емоції як механізм ухвалення рішення у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. Емоції, вказуючи на предмети та дії з ними, що здатні зумовити таким чином задоволення потреби у підтриманні й зміцненні здоров'я, сприяють ухваленню рішення щодо здоров'язберігаючої поведінки. Але, дуже часто досягнення бажаного не забезпечується інформацією, необхідною для ухвалення рішення. Тоді виявляється компенсаторна функція емоцій, яка за П.В. Симоновим [5], полягає в заміщенні інформації, якої бракує для ухвалення рішення або винесення судження про щось. Емоція, яка виникає при зіткненні з незнайомим об'єктом, у здоров'язберігаючому навчальному середовищі має надати йому відповідного забарвлення (подобається цей об'єкт чи ні, поганий він чи гарний), зокрема, у зв'язку з його схожістю з об'єктами, що раніше траплялися. Хоча на основі й за допомогою емоції учень не завжди обґрунтовано оцінює об'єкти й ситуації, вона все-таки допомагає йому вийти з безвиході, коли він не знає, що робити в даній ситуації. Включаючись у процес імовірного прогнозування, емоції допомагають оцінювати майбутні події (передчуття задоволення, коли учень веде здоровий спосіб життя, відвідує театр, або очікування неприємних переживань під час іспиту, коли, приміром, студент не встигає до нього як слід підготуватися), тобто виконують прогностичну функцію.

Прийняте суб'єктом навчального процесу у здоров'язберігаючому навчальному середовищі рішення пов'язане із санкціонуною (у тому числі такою, що змінює напрям та інтенсивність активності) функцією емоцій (іти на контакт з об'єктом чи ні, максимізувати свої зусилля чи уникнути стану, що виник об'єктивно). Здійснення емоціями санкціонуною функції може базуватися на захисній функції, навіть у здоров'язберігаючому навчальному середовищі, емоції страху. Ця надзвичайно сильна емоція попереджає суб'єкта навчального процесу про реальну (або уявну) безпеку, сприяючи цим найкращому аналізу ситуації, яка виникла, більш ретельному визначенню ймовірності досягнення успіху чи невдачі. Таким чином страх захищає людину від неприємних для неї наслідків, а можливо, і від загибелі, хоча здоров'язберігаюче навчальне середовище таку ймовірність виключає.

Спонукальна роль емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. Питання про те, звідки в спонуванні береться заряд енергії, досить складне і дискусійне. Виключати присутність у спонуванні до дії енергії емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі не можна, але вважати, що емоції викликають спонування до дії, також не слід. *Роль емоцій в оцінюванні досягнутих результатів у здоров'язберігаючому навчальному середовищі.* Оцінюючи перебіг і результат здоров'язберігаючої діяльності, емоції дають суб'єктивне забарвлення подій і процесів, що відбувається навколо суб'єктів навчального процесу і в них самих. Це означає, що на ту саму подію учні і студенти можуть емоційно реагувати по-різному. Наприклад, в уболівальників програш їхньої улюбленої команди спричинить розчарування, прикрість, а в уболівальників іншої команди – радість. Учителі й учні, викладачі й студенти по-різному сприймають красу природи і творів мистецтва, адже «на колір і смак товариш не всяк». *Емоція як потреба у здоров'язберігаючому навчальному середовищі.* Хоча емоції не є мотивами, (які Є.П. Ільїн розглядав як складне утворення, що охоплює потреби, ідеальну та наявну мету і мотиватори, тобто чинники, що вплинули на ухвалення рішення й формування наміру), вони можуть поставати в мотиваційному навчальному процесі не лише як «порадники» або енергетичні підсилювачі спонування, які виникають у процесі мотивації, а й як самі спонування, правда, не до дій із задоволення потреби у здоров'ї й розвитку, а як підсилювачі мотиваційного процесу. Це відбувається в тому разі, коли в суб'єктів навчального процесу виникає потреба в емоційних відчуттях і переживаннях, які забезпечує здоров'язберігаюче навчальне середовище, і коли вони усвідомлюють їх як цінність.

Емоції як цінність у здоров'язберігаючому навчальному середовищі. Насправді ж розуміння емоції як цінності означає не що інше, як здійснення емоціями функції спонукання, привабливості здоров'язберігаючого явища для учителів та учнів, викладачів та студентів. Розуміння емоції як цінності наводить Б.Г. Додонова на думку про існування в людини потреби в «емоційному насиченні», тобто в емоційних переживаннях. Справді, ще славетний математик Б. Паскаль дотепно відмітив, що ми думаємо, що шукаємо спокою, а насправді шукаємо хвилювань. Це означає, що емоційний голод може прямо зумовлювати мотиваційний процес у збереженні здоров'я. Потребу людини в позитивних емоціях досліджував Е. Фромм [6]. Справді, людина робить багато речей заради одержання задоволення, насолоди: слухає музику, по декілька разів перечитує книги, як їй подобаються, займається парашутним спортом, щоб випробувати гострі відчуття тощо. Тому емоція стає метою діяльності (у здоров'язберігаючому навчальному середовищі суб'єкти навчального процесу роблять багато гарних речей заради одержання бажаного переживання). Усвідомлювана ж мета є для суб'єкта навчального процесу цінністю, мотивом поведінки. Зазначимо, що навіть у здоров'язберігаючому навчальному середовищі його учасники відчують потребу не лише в позитивних емоціях, а й негативних. Для функціонування здоров'язберігаючого навчального середовища важливою є активаційно-енергетична роль емоцій, яка виявляється переважно за рахунок фізіологічних змін – змін вегетативних функцій і порушень кіркових відділів мозку. За впливом на поведінку і діяльність людини німецький філософ І. Кант поділив емоційні реакції (емоції) на стеничні (із грецьк. – сила), які підсилюють життєдіяльність організму, та астеничні – які її послаблюють. Стеничний страх може сприяти мобілізації резервів суб'єктів навчального процесу за рахунок викиду в кров додаткової кількості адреналіну, наприклад, у випадку активно-оборонної форми (втечі від небезпеки). Сприяє мобілізації сил організму й наснага, радість, творче піднесення, «окрилення успіхом».

Щодо *третього* завдання дослідження зазначимо, що, оскільки емоції можуть відігравати в житті суб'єктів навчального процесу не лише позитивну, а й негативну (руйнівну) роль, то в здоров'язберігаючому навчальному середовищі вони не повинні призводити до дезорганізації поведінки й діяльності учнів чи студентів. Хоча цю роль емоцій у першій третині ХХ ст. визнавали чи не єдиною, зокрема ряд французьких психологів висловлювали думку, що емоції можуть порушувати цілеспрямовану діяльність. П. Жані вважав емоцію дезорганізуючою силою, яка спричиняє порушення пам'яті, навичок, призводить до заміни складних дій простішими. Напевно, дезорганізуюча роль емоцій пов'язана не стільки з їхньою модальністю, скільки із силою емоційного порушення. Тут виявляється «закон сили» І.П. Павлова (за дуже сильних подразників порушення переходить у позамежне гальмування) або те саме, що закон Єркаса-Додсона. Функціонування здоров'язберігаючого навчального середовища передбачає слабку і середню інтенсивність емоційного зрушення, що сприяє підвищенню ефективності перцептивної, інтелектуальної й рухової діяльності, а сильна та надсильна інтенсивність, яка знижує цю діяльність, не повинна допускатися. Для функціонування здоров'язберігаючого навчального середовища має значення також модальність емоції. Страх, наприклад, може порушити поведінку суб'єктів навчального процесу, пов'язану з досягненням мети навчального процесу, зумовлюючи в них пасивно-оборонну реакцію (ступор при сильному страхі, відмову від виконання завдання). Це призводить або до відмови від навчальної діяльності, або до вповільнення темпів оволодіння навчальною діяльністю, що здається суб'єктові навчального процесу небезпечним. Дезорганізуюча роль емоцій виявляється й за злості, коли суб'єкт прагне досягти мети навчального процесу за будь-яку ціну, повторюючи ті самі дії, які не приводять до успіху. За сильного хвилювання учителю чи учню, викладачу чи студентові буває важко зосередитися на завданні, він може забути, що йому треба робити. Однак, у міру вивчення ролі емоцій ставлення до них змінювалося, а з іншого боку, дезорганізуюча роль емоцій не вважали однозначною.

У проведеному нами експерименті (*четверте* завдання дослідження) на базі Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» для нас важливо було регулювати емоційну сферу студента. На заняттях викладачі створювали умови зближення емоційних станів студентів. За необхідності залежно від виду занять викладач регулював емоційний стан студентів: підсилював, чи домагався його послаблення. Для позначення функціональних станів студента ми застосували введене Л.Д. Чайновою [7] поняття «функціональний комфорт» як оптимальний функціональний стан, за якого досягнута відповідність засобів і умов праці функціональним можливостям працюючих суб'єктів навчального процесу. Цей стан сприяв появі внутрішнього задоволення, позитивного ставлення до діяльності, віддаляв втому, створював умови для збереження тривалої і високоефективної працездатності без шкідливого впливу на здоров'я. Для функціонального комфорту характерним було поєднання високої оцінки мети діяльності з високими показниками всіх інших чинників, що зумовлюють задоволення від навчального процесу. Важливим було врахування відповідності складності завдань, проектів інтелектуальному рівню студента. Поява у студента функціонального комфорту передбачала задоволення від результатів праці, технічних, естетичних характеристик навчального середовища.

ВИСНОВОМ з нашого дослідження щодо пошуку шляхів регулювання емоційних станів суб'єктів здоров'язберігаючого навчального середовища, створення для них функціонального комфорту можуть бути такі положення: 1) організаторам навчально-виховного процесу слід зважати на відмінності у значенні понять «функція емоцій» і «роль емоцій» у навчальному середовищі (перші мають бути лише позитивними) та сприяти нейтралізації деструктивної ролі емоцій у здоров'язберігаючому середовищі; 2) сучасні форми реалізації середовищного і здоров'язберігаючого підходів не є абсолютно новими для дидактики, а причиною їх появи є спроба протиставити іншу позицію домінуючій донедавна моделі навчання, орієнтованій на знання; 3) орієнтація на знання, вміння, навички («ЗУНи») є спрощеним уявленням, акцентом лише на одному компоненті діяльності педагога; за аналогією й створене здоров'язберігаюче навчальне середовище теж може мати обмеження, як і знаннєво-орієнтоване, якщо воно доводиться до абсурду, коли зневажаються спеціальні знання, професійні вміння і технологічні навички.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ вбачаємо у вивченні зв'язку між забезпеченням здоров'язберігаючого навчального середовища та розвитком емоційного інтелекту й здоров'я суб'єктів навчального процесу – учителів, учнів, викладачів, студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вилюнас В.К. Психология эмоциональных явлений / В.К. Вилюнас. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1976. – 142 с.
2. Додонов Б.И. Эмоция как ценность / Б.И. Додонов. – М., Политиздат, 1978. – 272 с.
3. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. Костюк.– К. : Рад. шк., 1989. – 608 с.
4. Makarenko A.S. Obshhie problemy pedagogiki. – Izbrannye proizvedeniya v 3-h t. / A.S. Makarenko. – Т.3. – К.: Rad. shk., 1985. – 590 s.
5. Simonov P.V. Jemocional'nyj mozg / P.V. Simonov. – М. : Nauka, 1981. – 215 s.
6. Fromm Je. Psihoanaliz i jetika / Je. Fromm. – М. : Respublika, 1993. – 416 s.
7. Chajnova L. D. Funkcional'nyj komfort. Komponenty i uslovija formirovaniya / L. D. Chajnova // Tehnicheskaja jestetika. – 1983. – №1. – S. 21–23.

Сущенко Л.П.

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманов

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ ВИЩОЇ ФІЗКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ

До здібностей майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, які формуються у процесі навчання у вищому навчальному закладі, автором віднесено: експресивні, гностичні, дидактичні, академічні, творчі, організаторські, перцептивні, конструктивні, психомоторні, комунікативні та авторитарні. Враховуючи високу значущість розвитку цих здібностей як для психоемоційного благополуччя і успішності адаптації в соціумі, так і для професійного становлення майбутніх фахівців з фізичної реабілітації, автор вважає за необхідне приділяти відповідну увагу їх формуванню у процесі організації навчальної діяльності студентів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: формування здібностей, майбутні фахівці з фізичної реабілітації, сучасна парадигма, вища фізкультурна освіта.

Сущенко Л. П. Особенности формирования способностей будущих специалистов по физической реабилитации в условиях современной парадигмы высшего физкультурного образования. К способностям будущих специалистов по физической реабилитации, которые формируются в процессе учебы в высшем учебном заведении, автором отнесено: экспрессивные, гностические, дидактические, академические, творческие, организаторские, перцептивные, конструктивные, психомоторные, коммуникативные и авторитарные. Учитывая высокую значимость развития этих способностей как для психоэмоционального благополучия и успешности адаптации в социуме, так и для профессионального становления будущих специалистов по физической реабилитации, автор считает необходимым уделять соответствующее внимание их формированию в процессе организации учебной деятельности студентов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: формирование способностей, будущие специалисты по физической реабилитации, современная парадигма, высшее физкультурное образование.

Sushchenko L.P. Features of formation of abilities of future specialists in physical rehabilitation in the modern paradigm of higher sports education. *The priority direction of modern higher education is becoming a sports shift from a narrow subject training on the formation and development of a highly integrated personality, transfer student from the object of external influence, "consumer" ready knowledge to the subject of their professional development. The position of the subject of activity involves the maximum inclusion of future specialists in physical rehabilitation activities, giving her personal meanings, awareness goals and take responsibility for its effectiveness. Of particular relevance, the proposed problem gets in the training of future specialists in physical rehabilitation, in which priority is to develop the abilities of future professionals to enable them to adapt themselves in the modern world. In the modern period to achieve a high level of scientific and practical training of future specialists in physical rehabilitation is necessary to solve two major problems: to provide students an opportunity to master the deep fundamental knowledge and change approaches to the organization of training activities in order to improve the quality of learning, to develop students' abilities and their desire to continuous mastery of new knowledge, as well as to take into account the interests of the students in their self-determination and self-realization. The ability of future specialists in physical rehabilitation, which are formed in the process of learning in higher education, the author include: expressive, Gnostic, teaching, academic, creative, organizational, perceptual, design, psychomotor, communicative and authoritarian. Given the high importance of the development of these skills for psycho-emotional well-being and success of adaptation in society, and for the professional development of future specialists in physical rehabilitation, the author considers it necessary to give appropriate attention to their formation in the organization of learning activities of students in higher education institutions.*

Key words: building capabilities, future specialists in physical rehabilitation, the modern paradigm of higher physical education.